

MAŁGORZATA GRUCHOŁA

VI MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA „BEZPIECZEŃSTWO DZIECI I MŁODZIEŻY W INTERNECIE”

Warszawa, 20-21 września 2012 roku

Życie współczesnego człowieka, mieszkającego w którymkolwiek z cywilizacyjnie rozwiniętych krajów, jest ściśle związane z coraz szerszym korzystaniem z rozmaitych osiągnięć techniki i technologii, szczególnie zaś z komputerów (w tym z internetu), telefonów komórkowych i innych narzędzi technologii informacyjnych. Wraz z całą zawartością treściową i medialną są one źródłem rozrywki, narzędziami pracy, dostępu do informacji itp. Obok wielu możliwości pociągają za sobą także różne zagrożenia. Rodzaje zagrożeń oraz formy ochrony użytkowników, szczególnie tych najmłodszych, były tematem przewodnim VI Międzynarodowej Konferencji „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie” (20-21 września 2012 r.). Jej organizatorami byli Polskie Centrum Programu *Safer Internet* (PCPSI)¹, które tworzą Naukowa i Akademicka Sieć Komputerowa (dalej NASK), Fundacja Dzieci Niczyje (dalej FDN) oraz niemieckie konsorcjum realizujące projekt clicksafe. Konferencja została zorganizowana w ramach programu Komisji Europejskiej *Safer Internet*².

Dr MAŁGORZATA GRUCHOŁA – adiunkt Katedry Historii Kultury Intelktualnej w Instytucie Kulturoznawstwa na Wydziale Filozofii KUL; adres do korespondencji: ul. Droga Męczenników Majdanka 70/3, 20-325 Lublin; e-mail: mgruch@kul.lublin.pl

¹ Polskie Centrum Programu *Safer Internet* zostało powołane w 2005 r. w ramach programu Komisji Europejskiej *Safer Internet*. Podejmuje szereg kompleksowych działań na rzecz bezpieczeństwa dzieci i młodzieży korzystających z internetu i nowych technologii.

² Program Komisji Europejskiej *Safer Internet* został uruchomiony w 1999 r. i ma na celu promocję bezpiecznego korzystania z nowych technologii i internetu wśród dzieci i młodzieży. W ramach programu prowadzone są również działania na rzecz zwalczania nielegalnych treści i spamu w sieci. Od 2005 r. do programu włączona została problematyka związana z zagrożeniami wynikającymi z użytkowania telefonów komórkowych, gier online, wymianą plików P2P

Głównym jej partnerem była Fundacja Orange. Wydarzenie to zostało objęte honorowym patronatem przez prof. Barbarę Kudrycką, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, Magdalenę Gaj, Prezesa Urzędu Komunikacji Elektronicznej, Michała Boniego, Ministra Administracji i Cyfryzacji oraz Krystynę Szumilas, Ministra Edukacji Narodowej³. Konferencja poświęcona była szerokiemu spektrum zagadnień związanych z bezpieczeństwem dzieci i młodzieży w internecie. Adresowana była do przedstawicieli sektora edukacyjnego, organizacji pozarządowych, wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania oraz dostawców usług i treści online. Celem konferencji było przekazanie uczestnikom wiedzy na temat zachowań najmłodszych w globalnej sieci, najnowszych zjawisk online, które mogą mieć wpływ na bezpieczeństwo dzieci, działań edukacyjnych skierowanych do różnych grup odbiorców oraz przedstawienie możliwości reagowania na niepokojące zjawiska w globalnej sieci. W programie konferencji znalazły się wykłady oraz warsztaty prowadzone przez uznanych specjalistów z zagranicznych i krajowych organizacji zajmujących się bezpieczeństwem dzieci. Referaty miały charakter interdyscyplinarny. Zostały wygłoszone zarówno przez teoretyków, jak i praktyków. W sumie zostało przedstawionych 56 referatów przez przedstawicieli większości państw Unii Europejskiej i nie tylko. Reprezentowali oni instytucje Unii Europejskiej (m.in. Komisję Europejską, Stiftung Digitale Chancen, INNOVA Europe w Brukseli), środowisko naukowe (m.in. Academy of Labor and Social Relation w Kijowie, Pedagogical Institute Rhineland-Palatinate, Universitätsmedizin der Johannes Gutenberg-Universität Mainz, London School of Economics and Political Science, Uniwersytet w Bazylei, Uniwersytet Medyczny w Lublinie, Szkoła Wyższa Psychologii Społecznej w Warszawie, Górnośląska Wyższa Szkoła Handlowa w Katowicach, Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi), instytucje publiczne (m.in. Freiwilligen Selbstkontrolle Multimedia w Niemczech, Landeszentrale für Medien und Kommunikation w Ludwigs-hafen, Medienpädagogischer Forschungsverbund Südwest, Kommission für Jugendmedienschutz), sektor edukacyjny (m.in. JFF Institut für Medienpädagogik in Forschung und Praxis, Ośrodek Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie, Samorządowy Ośrodek Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach), organizacje pozarządowe (m.in. Media Literacy Forum Southwest, Media Education Research Association Southwest, European NGO Alliance for Child Safety Online w Wielkiej Brytanii, INSAFE – European Network of Awareness Centres w Belgii, Stichting Mijn Kind Online w Holandii, ECPAT International na Ukrainie, *Safer Internet* Hellas, Confederation of Family Organisations in the EU),

i innymi formami komunikacji online w czasie rzeczywistym (czaty i komunikatory). Priorytetem programu na lata 2009-2013 jest zwalczanie cyberprzemocy i uwodzenia dzieci w internecie. Więcej informacji: http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/index_en.htm

³ Pisząc sprawozdanie, korzystałam także z publikacji: *Materiały Konferencyjne. VI Międzynarodowa Konferencja „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie” w Warszawie, 20-21 września 2012 r.* Warszawa 2012.

wymiar sprawiedliwości i organy ścigania (m.in. Biuro Kryminalne Komendy Głównej Policji, Centralne Laboratorium Kryminalistyczne Komendy Głównej Policji) oraz dostawców usług i treści internetowych (m.in. Facebooka, Verband der Deutschen Internetwirtschaft e.V., T-Mobile, Google Polska, Onet.pl oraz Fundacja Orange).

W pierwszym dniu konferencji obrady zostały podzielone na sesję plenarną oraz trzy równoległe sekcje tematyczne: *Jak zachować równowagę pomiędzy życiem online i offline*, *Edukacja na rzecz bezpieczeństwa online* oraz *Myśl globalnie, działaj lokalnie*. Referaty wygłoszone w sesji plenarnej dotyczyły szerokiego spektrum. Dr Michael Busch z Komisji Europejskiej przedstawił założenia polityki UE w zakresie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży w globalnej sieci oraz główne cele programu pomocowego *Safer Internet*. Temat *Co robią dzieci w internecie? Mity i realia w świetle wyników badań EU Kids Online*⁴ omówiła dr Lucyna Kirwil ze Szkoły Wyższej Psychologii Społecznej w Warszawie. W referacie przedstawiła dane empiryczne weryfikujące dotychczasową wiedzę o bezpieczeństwie dzieci i rzeczywistość doświadczanych przez nie w sieci zagrożeniach⁵. Stwierdziła, że polskie dzieci w globalnej sieci są aktywne, ale niekreatywne. Prof. Klaus Neumann-Braun z Uniwersytetu w Bazylei podjął próbę odpowiedzi na pytanie, jakie nowe wyzwania pociąga za sobą cyfrowa konwergencja mediów. Wskazał na ich wszechobecność i intensywność. Stwierdził, że urządzenia mobilne, takie jak smartfony, pozwalają użytkownikom na oglądanie wszelkich treści w każdej chwili i w każdym miejscu. Oprócz swobody i elastyczności wynikających z rozwoju rodzi to pewne wymagania: granica między prywatnością i tym, co publiczne, jest bardzo cienka, a niejeden użytkownik często czuje się zobowiązany, by zawsze i wszędzie być dostępnym, możliwym do zlokalizowania i gotowym do kontaktu. Do tego należy dodać wyzwania techniczne związane z obsługą urządzeń, które stają się coraz bardziej skomplikowane, a zarządzanie nimi staje się coraz trudniejsze. Wszystkie te techniczne, ekonomiczne i kulturowe osiągnięcia stawiają nowe wyzwania zarówno w klasycznym

⁴ Latem 2010 r. zostały zrealizowane badania ze środków przyznanych przez Komisję Europejską w ramach projektu *EU Kids Online II*, koordynowanego przez LSE w Londynie. Objęły 25 krajów, w każdym z nich po 1000 dzieci dobranych losowo, dwie generacje (rodzice i dzieci), kilka stadiów rozwojowych (dzieci w wieku 9-16 lat) oraz wiele zmiennych na trzech poziomach: mikro-, mezo- i makrosystemów.

⁵ W szczególności odnoszące się do przekonań, że: 1. Każde dziecko zagląda na strony pornograficzne; 2. Dzieci spotykają się w sieci z nieznanymi; 3. Wszystkie dzieci nękanę w sieci cierpią; 4. Dzieci poniżej 13 roku życia nie korzystają z serwisów społecznościowych, więc nie ma zagrożeń z tej strony; 5. Zagrożenia spoza sieci przenoszą się do sieci; 6. Każde dziecko może teraz tworzyć i publikować w sieci, co chce; 7. Dzieci mogą „obejść” zabezpieczenia internetowe, które zainstalowali rodzice; 8. Przeniesienie komputera z pokoju dziecka do pokoju używanego przez całą rodzinę zmniejszy ekspozycję dziecka na zagrożenia internetowe; 9. Uczenie dzieci umiejętności komputerowych zmniejsza ich narażenie na negatywne doświadczenia w sieci; 10. Dzieci nie chcą i nie oczekują wsparcia rodziców w swoich problemach związanych z internetem.

rozumianej kwestii ochrony dzieci i młodzieży, jak również wymagań wobec kompetencji medialnych.

Nowe możliwości i obawy e-handlu w kontekście bezpieczeństwa najmłodszych użytkowników internetu przedstawił John Carr z Wielkiej Brytanii, reprezentujący European NGO Alliance for Child Safety Online. Zachęcał, by uczyć dzieci i młodzież zarządzania finansami i funkcjonowania na e-ryнку usług i towarów. Stwierdził, że często internet oferuje najlepsze ceny produktów i usług. Jednak zasady ustanowione w celu ochrony dzieci i młodzieży przed nieuczciwymi praktykami handlowymi w świecie realnym zdają się nie być jeszcze w pełni obecne w przestrzeni wirtualnej. Główne obszary, w których widoczne są takie naruszenia, to reklama i zbieranie danych. Kluczową kwestią jest również sprzedaż towarów i usług zakazanych osobom poniżej 18 roku życia, takich jak: alkohol, tytoń, broń i pornografia. Stwierdził: skoro dzieci nigdy nie mogły kupić tych rzeczy w sklepach, więc dlaczego mogą to zrobić przez internet?

Facebook – miejsce bezpieczne dla dzieci? to tytuł kolejnego wykładu w części panelowej. Gabriella Cseh z Węgier, reprezentującą największy na świecie serwis społecznościowy (955 milionów użytkowników) przedstawiła argumenty oraz narzędzia zapewniające – z punktu widzenia serwisu – bezpieczeństwo użytkownikom: począwszy od specjalnych ustawień dla użytkowników w wieku 13-17 lat, przez zaawansowane narzędzia bezpieczeństwa, społeczne raportowanie, aż po wsparcie techniczne. Wykład ten wzbudził wiele kontrowersji i ożywioną dyskusję. Zgodnie z regulaminem Facebooka użytkownik platformy powinien ukończyć 13 rok życia. Według wielu niezależnych badań z owego serwisu korzysta ponad połowa dzieci w wieku 9-12 lat (Megapanel PBI/Gemius, 2010 r.), chociaż – jak wcześniej wspomniałam – jego regulamin zezwala na założenie konta dopiero po ukończeniu 13 roku życia. Dlaczego? Przy rejestracji wystarczy podać fałszywą datę urodzenia, co często praktykują dzieci. Nikt nie weryfikuje tej informacji. Ponadto sami rodzice zakładają konto swoim młodszym dzieciom, świadomie narażając je na pewne zagrożenia. Tym samym została zakwestionowana skuteczność działań podejmowanych przez wspomniany serwis. Kolejny wykład także nawiązywał do portali społecznościowych, a dokładniej do problemu postrzegania przez młode osoby sytuacji konfliktowych na takich portalach. Ulrike Wagner, reprezentująca Institut für Medienpädagogik in Forschung und Praxis w Monachium, bazując na wynikach badań „Wo der Spaß aufhört. Jugendliche und ihre Perspektive auf Konflikte in Sozialen Netzwerken”⁶, zwróciła uwagę na zróżnicowanie sytuacji konfliktowych, na ich charakter zarówno destrukcyjny, jak i konstruktywny, na potrzebę ich rozwiązywania oraz konieczność przyjęcia postawy zbiorowej odpowiedzialności za zamieszczane treści.

Wyniki badań empirycznych UE-NET-ADB w siedmiu krajach europejskich (Grecji, Niemczech, Polsce, Hiszpanii, Rumunii, Holandii i na Islandii) dotyczące

⁶ Więcej informacji na stronie <http://bit.ly/yOp77J>

rozwoju zachowań uzależnieniowych w sieci referował Michael Dreier z Universitätsmedizin der Johannes Gutenberg-Universität w Mainz. Badaniom towarzyszyły dwa różne podejścia: empiryczne i jakościowe. Jak stwierdził Prelegent, badania empiryczne ciągle nie wyjaśniły procesu powstawania uzależnienia od internetu. Nie ma także zgodności co do czynników zwiększających bądź zmniejszających ryzyko związane z nadmiernym używaniem globalnej sieci. Natomiast podejście jakościowe pozwoliło uzyskać bogaty materiał na temat powiązań przyczynowo-skutkowych w uzależnieniach. W rezultacie autorowi badań udało się stworzyć teorię ugruntowaną, opisującą genezę i rozwój zachowań uzależnieniowych związanych z internetem.

Próbę odpowiedzi na pytanie, jak wspierać rodziców, by potrafili udzielać wsparcia innym, podjął w swoim wystąpieniu Martin Schmalzried, reprezentujący Confederation of Family Organisations in the EU w Belgii. Podkreślił, że rodzice korzystający z doświadczeń zdobytych online mogą i powinni być wsparciem dla swoich dzieci w świecie wirtualnym. Jednocześnie ci sami rodzice mogą czuć się przytłoczeni i zagubieni w konfrontacji z bardzo szybkimi zmianami zachodzącymi w świecie wirtualnym i w świecie technologii. Potrzebują specjalnego wsparcia ze strony różnych podmiotów. Zaproponował więc kampanie społeczne i informacyjne, stosowanie filtrów rodzinnych, blokowanie nieuczciwych internautów, większą kontrolę użytkowników.

Po przerwie obiadowej obrady odbywały się w trzech równoległych sesjach tematycznych. W sesji 1: *Jak zachować równowagę pomiędzy życiem online i offline* zostało wygłoszonych pięć referatów. Katarzyna Makaruk i Łukasz Wojtasik z FDN przedstawili wyniki projektu badawczego EU-NET-ADB oraz kampanię społeczną Polskiego Centrum Programu *Safer Internet* „W którym świecie żyjesz?”. Zwrócili uwagę na problem nadmiernego korzystania z sieci, prowadzący do oderwania młodych ludzi od innych form aktywności realizowanych poza internetem.

Osobowościowe i środowiskowe uwarunkowania uzależnienia od internetu u młodzieży zanalizowały dr hab. n. med. Beata Pałowska i dr Emilia Potembska z Uniwersytetu Medycznego w Lublinie⁷. Wykazały zależność między objawami uzależnienia od internetu a dokonywaniem samouszkodzeń, myślami samobójczymi, stosowaniem diet i środków przeczyszczających oraz nasilonymi objawami nerwicowymi u młodzieży. Prelegentki kolejno omówiły czynniki warunkujące uzależnienie od internetu, granie w agresywne gry komputerowe, korzystanie z pornografii internetowej oraz z portali społecznościowych przez młodzież⁸.

⁷ Grupę badawczą stanowiło 1590 osób (888 dziewcząt i kobiet oraz 702 chłopców i mężczyzn) w wieku od 13 do 24 roku życia. Kryteria uzależnienia od internetu według Young spełniało 1,8% osób, a zagrożenia uzależnieniem – 35,3% badanych.

⁸ Czynniki warunkujące uzależnienie od internetu: reagowanie na stres agresją, picie alkoholu, poszukiwaniem zastępczej satysfakcji, unikanie bliskich więzi z ludźmi, brak umiejętności współpracy, nasilona potrzeba poszukiwania bezpieczeństwa, nasilona agresja słowna, trudności szkolne oraz poczucie rozczarowywania matki. Czynniki warunkujące granie w agresywne gry

W zagadnienia z zakresu psychologii i psychiatrii wpisuje się referat Izabelii Dziugieł z Przystani Psychologicznej: *Jak żyć w świecie technologii i przeżyć? – e-zaburzenia a zdrowie psychiczne*. Prelegentka przedstawiła wpływ nowych technologii na zaburzenia psychiczne⁹ u dzieci i młodzieży (na odczuwaną depresję, manię, ADHD, lęk społeczny, bulimię/anoreksję, zaburzenia schizotypowe, wojeryzm) oraz omówiła sposoby, jakimi można je zdiagnozować i zapobiegać. Konsultacje z rodzicami dzieci nadużywających internetu/telefonu komórkowego, pomoc psychologiczną i psychoedukacyjną na podstawie doświadczeń i metod pracy zespołu Helpline.org¹⁰ omówiła Maria Jarco z FDN. Natomiast dr Ewa Krzyżak-Szymańska z Górnośląskiej Wyższej Szkoły Handlowej w Katowicach przedstawiła wyniki badań „Wpływ internetu na społeczne funkcjonowanie uczniów”, zrealizowanych w latach 2011-2012 wśród uczniów klas szóstych szkoły podstawowej i trzecich gimnazjum województwa śląskiego. Prelegentka omówiła mapę kontaktów sieciowych badanych uczniów w powiązaniu z obrazem ich więzi społecznych w klasie, morfologiczny obraz „struktury czynników” używania internetu, zachowania wskazujące na patologiczne używanie sieci, wpływ kontroli rodzicielskiej na zaangażowanie się młodzieży w wirtualny świat oraz propozycje działań profilaktycznych w klasie szkolnej.

W drugiej sesji tematycznej, zatytułowanej *Edukacja na rzecz bezpieczeństwa online*, zostało wygłoszonych pięć referatów. Kolejni prelegenci przedstawiali podejmowane inicjatywy oraz dobre praktyki w zakresie kształtowania umiejętności krytycznego korzystania z internetu i nowych technologii. Promocja bezpiecznych zachowań wśród najmłodszych użytkowników globalnej sieci w Grecji przedstawiła dr Veronica Samara z Centrum Programu *Safer Internet*. Omówiła portal internetowy dla nauczycieli wszystkich poziomów kształcenia: educators.saferinternet.gr, zaprezentowała nowatorską propozycję dla przedszkoli i szkół podstawowych, opierającą się na

komputerowe: reagowanie na stres agresją, piciem alkoholu, ucieczką od problemów w marzenia, nasilona potrzeba poszukiwania bezpieczeństwa oraz brak akceptacji w rodzinie. Czynniki warunkujące korzystanie z pornografii internetowej: reagowanie na stres piciem alkoholu, agresją lub autoagresją, koncentracją na poniesionych porażkach, nasilona potrzeba uzyskiwania wsparcia, opieki, poszukiwania bezpieczeństwa, trudności z nauką w szkole oraz brak zrozumienia ze strony ojca. Czynniki warunkujące korzystanie z portali społecznościowych: płęć żeńska, trudności w zrozumieniu motywów działań własnych i innych ludzi, potrzeba przynależności do grupy społecznej oraz brak zrozumienia ze strony ojca.

⁹ Na przykład zaburzenia osobowości narcystycznej wiążą się bezpośrednio ze sposobami użytkowania serwisów społecznościowych. Zaburzenie obsesyjno-kompulsywne może być wzmacniane, ale również wzbudzone poprzez „obsesyjne” sprawdzanie dostępnych kanałów informacji: smsy, e-maile, na co ukuty został nowy termin: FOMO – „fear of missing out”, czyli lęk, że coś mnie ominie. Do tego zaburzenia może doprowadzić „syndrom fantomowych wibracji”: czy mój telefon naprawdę dzwoni?

¹⁰ Helpline.org.pl to projekt, w ramach którego udzielana jest pomoc młodym internautom, rodzicom i profesjonalistom w przypadkach zagrożeń związanych z korzystaniem z internetu oraz telefonów komórkowych przez dzieci i młodzież. Projekt realizowany przez FDN oraz Fundację Orange.

edukacji dzieci poprzez bajki. Strategie promowania bezpieczeństwa internetowego w Irlandii zreferował Simon Grehan, konsultant *Safer Internet*. Zwrócił uwagę na jej trzy komponenty: posługiwanie się technologią w celu ograniczenia potencjalnych szkód, wdrażanie zasad bezpiecznego użytkowania technologii oraz programy edukacyjne. Omówił środki podjęte przez National Centre for Technology in Education Szerokopasmowej Sieci Szkolnej w celu podniesienia kreatywności i innowacyjności użytkowników nowych technologii¹¹.

Często zakłada się, że cyberprzestrzeń, w której osoby kontaktują się w sposób pośredniczony, często anonimowo, sprzyja bezkarnemu łamaniu norm. Czy przekonanie takie znajduje potwierdzenie w wynikach badań? Próbę odpowiedzi na to pytanie podjął dr Jacek Pyżalski z Instytutu Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi. Stwierdził, że znajomość norm nie jest jednoznaczna z ich przestrzeganiem. Polscy gimnazjaliści deklaratywnie znają je, ale nie zawsze przestrzegają. Anonimowość globalnej sieci sprzyja zachowaniom aspołecznym polskiej młodzieży¹². Inicjatywy Centrum Edukacji Obywatelskiej w analizowanym zakresie przedstawiła Alicja Pacewicz. W swoim wystąpieniu skoncentrowała się na omówieniu przebiegu i wyników pracy nad zasadami bezpiecznego korzystania z internetu (szkolny Kodeks 2.0), wskazała dobre praktyki szkół w pracy z uczniami oraz wyzwania wymagające dalszego namysłu i nowatorskich rozwiązań, a wynikające m.in. z poczucia bezradności nauczycieli lub braku u rodziców świadomości problemu. Założenia projektu „Cyfrowa Szkoła” omówiła Małgorzata Rostkowska z Ośrodka Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie. W wystąpieniu prelegentka zwróciła uwagę na zapisy w rozporządzeniu Cyfrowej Szkoły, odnoszące się do spraw bezpieczeństwa online. Przedstawiła metody pracy z uczniami, dzięki którym uzyskwaliby oni kompetencje potrzebne do bezpiecznej pracy w globalnej sieci.

W kolejnej sesji tematycznej – *Myśl globalnie, działaj lokalnie* – wygłoszone referaty oscylowały wokół zagadnień związanych z przygotowaniem międzynarodowej inicjatywy, jaką jest Dzień Bezpiecznego Internetu (dalej DBI). Należy dodać, że od 2004 r. z inicjatywy Komisji Europejskiej, w ramach programu *Safer Internet*, w lutym każdego roku obchodzony jest DBI. Ma on na celu inicjowanie i propagowanie działań na rzecz bezpiecznego dostępu dzieci i młodzieży do zasobów internetowych, zaznajomienie rodziców, nauczycieli i wychowawców z problematyką

¹¹ 1. Rozwój zintegrowanego programu edukacyjnego we współpracy z organami wykonawczymi, takimi jak ośrodki rozwoju zawodowego nauczycieli; 2. Prowadzenie na terenie całego kraju szkoleń dla rodziców, dotyczących bezpieczeństwa online; 3. Przekazywanie informacji w analizowanym zakresie poprzez ciągle szkolenia w ramach rozwoju zawodowego nauczycieli.

¹² W wystąpieniu zostały przedstawione wyniki polskiej części projektu European Cyberbullying Intervention Project, przeprowadzonego w sześciu europejskich krajach. W badaniach wzięło udział 573 polskich gimnazjalistów. Dotyczą one przekonań normatywnych młodzieży na temat zasad funkcjonowania w sieci, szerokiej gamy ich rzeczywistych zachowań online oraz doświadczanych formalnych i nieformalnych konsekwencji w przypadku łamania norm w internecie.

bezpieczeństwa dzieci w globalnej sieci. Luiza Shahażyan z bułgarskiego Centrum Programu *Safer Internet* omówiła promocję bezpieczeństwa online podczas lokalnej imprezy – Familiathon. Obchody DBI w Polsce zreferowała Julia Gursztyn z NASK. Przedstawiła konkretne przykłady zaangażowania w lokalne i europejskie obchody DBI, takie jak prace konkursowe uczniów, zdjęcia, nagrania, zajęcia edukacyjne, happeningi, gazetki szkolne oraz kampanie informacyjne. Natomiast Monika Zawadzka-Chłopek z Samorządowego Ośrodka Doradztwa Metodycznego i Doskonalenia Nauczycieli w Kielcach w swoim wystąpieniu skoncentrowała się na działaniach edukacyjnych podejmowanych w ramach I Świętokrzyskiego DBI (zajęcia warsztatowe, prezentacje, pogadanki, dyskusje panelowe, inscenizacje).

Dzień Bezpiecznego Internetu w oparciu o model zdecentralizowany od lat wdrażany jest przez klicksafe w Niemczech. Działania są prowadzone przez partnerów takich jak: szkoły, biblioteki, fundacje, firmy organizujące własne wydarzenia i imprezy. Obejmują one szerokie spektrum, począwszy od konferencji w Federalnym Ministerstwie Ochrony Konsumentów, poprzez inicjatywy informacyjne ministerstw landów, aż po organizowane w szkołach na terenie kraju warsztaty dla uczniów i rodziców. Swoimi spostrzeżeniami podzielili się Stephanie Klahn, członek klicksafe, oraz Katina Hahn, pracownik naukowy Pedagogical Institute w Nadrenii-Palatynacie.

Nieco inny schemat obrad zaproponowali organizatorzy w drugim dniu Konferencji. Cztery równoległe sesje tematyczne wypełniły czas przed południem, natomiast sesja plenarna – podsumowująca – rozpoczęła się po przerwie obiadowej. W pierwszej sesji, przeznaczonej dla przedstawicieli wymiaru sprawiedliwości i organów ścigania i mającej charakter zamknięty, zostały wygłoszone następujące referaty: *INHOPE*¹³ – *Mówimy NIE nielegalnym treściom w internecie* – Zuzanna Polak z NASK; *Dobre praktyki we współpracy ISPs, hotline'ów i policji – szanse i ograniczenia. Niemiecki model współpracy* – Frank Ackermann, członek eco w Niemczech; *Aktualne aspekty zwalczania pornografii dziecięcej i pedofilii* – kom. Jarosław Kóńczyk z Biura Kryminalnego Komendy Głównej Policji; *Art. 200 kodeksu karnego – rola eksperta kryminalistyki* – podinsp. mgr inż. Michał Antas z Centralnego Laboratorium Kryminalistycznego Komendy Głównej Policji; *Rola prokuratury i policji w ściganiu przestępstw prywatnoskargowych* – Maciej Pajęcki, nk.pl; *Bezpieczeństwo młodych w sieci – studium przypadku* – Justyna Kwiecień i Tomasz Symber, Onet.pl; *Mechanizmy anonimizacji w internecie. TOR* – Tomasz Bukowski z NASK; *Doświadczenia zespołu Dyżurnet.pl w walce*

¹³ INHOPE to Międzynarodowe Stowarzyszenie Internetowych Zespołów Reagujących. Misją stowarzyszenia jest wsparcie, zapewnienie sprawnego działania i zwiększanie skuteczności narodowych punktów kontaktowych w ich reagowaniu na zgłoszenia nielegalnych treści w internecie. Obecnie do INHOPE należy ponad 40 zespołów z Europy, Azji, Ameryki Północnej, Afryki oraz Australii. Główną korzyścią międzynarodowej współpracy w sieci zaufanych hotline'ów jest szybka reakcja na zgłoszenia treści nielegalnych umieszczonych na serwerach znajdujących się poza granicami danego państwa i działającego tam punktu kontaktowego.

z materiałami przedstawiającymi seksualne wykorzystywanie dzieci – Michał Maranda, NASK. Prelegenci poruszyli takie zagadnienia jak: problem rozpowszechniania materiałów prezentujących seksualne wykorzystywanie dzieci (CSAM – child sexual abuse materials) w internecie, skuteczność działań samoregulacyjnych w zwalczaniu szkodliwych treści online, niezbędność współpracy między zainteresowanymi stronami: począwszy od współpracy dostawców usług internetowych, poprzez prywatne inicjatywy, aż po egzekwowanie prawa. Ponadto uczestnicy Konferencji zostali zapoznani z informacjami na temat nowych tendencji, rozwiązań, regulacji i problemów w zakresie przestępczości pedofilskiej oraz sposobów jej skutecznego zwalczania. Celem lepszego zobrazowania sytuacji zostały zaprezentowane i omówione *case studies*. Michał Antas dokonał krótkiej charakterystyki pracowni komputerowych Policyjnych Laboratoriów Kryminalistycznych, zanalizował art. 200 k.k. w świetle badań komputerowych, przedstawił sposoby zabezpieczenia materiału dowodowego, wykonywania ekspertyz związanych z posiadaniem, udostępnianiem i rozpowszechnianiem treści bezprawnych (komunikatory internetowe, programy p2p, serwery plików). W rozważania prawne wpisał się także referat Macieja Pajęckiego, który w serwisie nk.pl wyróżnił trzy grupy nadużyć o charakterze czynów zabronionych: przestępstwa przeciwko wolności, przestępstwa przeciwko ochronie informacji oraz przestępstwa prywatnoskargowe. Omówił tematykę przestępstw prywatnoskargowych, tj. pomówienia, określonego w art. 212 k.k., oraz znieważenia, określonego w art. 216 k.k. Ta grupa nadużyć wynika zazwyczaj z błędnego przekonania o anonimowości w internecie. Przybliżył przyczyny popełniania przestępstw prywatnoskargowych, praktyczną stronę ustalania sprawców po stronie serwisu internetowego oraz art. 488 k.p.k. oraz Wytyczne nr 3 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 lutego 2012 r. jako „najskuteczniejsze narzędzia” prowadzące do ukarania sprawcy.

Nieco inny charakter miał referat Justyny Kwiecień i Tomasza Symbera. W swojej prezentacji omówili oni procedury bezpieczeństwa stosowane w portalu Onet. Natomiast z mechanizmami służącymi anonimizacji w sieci, ze szczególnym naciskiem na TOR, czyli techniczny opis „anonimowego korzystania z internetu” oraz „ukrytych usług” uczestników konferencji zapoznał Tomasz Bukowski. Doświadczenia Zespołu Dyżurnet.pl w walce z materiałami przedstawiającymi seksualne wykorzystywanie dzieci, ich specyfikę występującą w różnych formach online, łącznie z klasyfikacją tego typu treści omówił Michał Maranda.

W drugiej sesji tematycznej – *Edukacja na rzecz bezpieczeństwa online* – zostało wygłoszonych dziesięć referatów. Prezentacji modułu lekcyjnego na temat wyszukiwarek internetowych dokonał Martin Drechsler, członek Freiwilligen Selbstkontrolle Multimedia, oraz Stephan Stengel, reprezentujący clicksafe z Niemiec. Ponadto omówili oni nowy podręcznik dla nauczycieli, sposoby wykorzystania wyszukiwarek w szkołach oraz aspekty prawne dotyczące ochrony małoletnich przed nieodpowiednimi treściami w internecie. Nową formułę wakacyjnej akcji edukacyjnej

„Sieciaki na wakacjach”¹⁴ przedstawili Marcin Sołodki z FDN oraz Aleksandra Kozubska, reprezentująca Fundację Orange. Natomiast dr Agnieszka Wrońska z NASK zaprezentowała metody aktywizujące w edukacji na rzecz bezpieczeństwa w internecie, ich zalety oraz sposoby wykorzystania. W swoim wystąpieniu skoncentrowała się na umiejętności wyciągania wniosków, myślenia analitycznego i krytycznego, łączenia zdarzeń i faktów w związku przyczynowo-skutkowe, umiejętności właściwego zachowania się w nowej sytuacji, komunikatywności, kreatywności, a zatem tych kompetencjach, które są niezbędne dla zachowania bezpieczeństwa zarówno w globalnej sieci, jak i w świecie realnym. Perspektywę operatora w analizowanym zakresie przedstawili Marlena Czaplak i Paweł Błaszczyk z T-Mobile. Podkreślili oni, że w takie działania powinni angażować się wszyscy, którzy uczestniczą w złożonym łańcuchu wartości, tj. przemysł teleinformatyczny, dostawcy treści, producenci urządzeń i oprogramowania, operatorzy, portale społecznościowe oraz inne media. Kluczowym jednak elementem jest wsparcie umiejętności korzystania z nowoczesnych usług przez dzieci oraz nauka odpowiedzialnego korzystania z internetu realizowana przez rodziców, opiekunów i nauczycieli. Założenia projektu „Dbaj o Fejs”¹⁵, skierowanego do młodych użytkowników serwisów społecznościowych, którego głównym celem jest zwrócenia uwagi na problem prywatności w globalnej sieci, omówił Łukasz Wojtasik z FDN.

Nowatorskie rozwiązania w zakresie wyboru grupy docelowej oraz kształtowania kompetencji medialnych zawiera projekt „Social Work-Social Web”¹⁶, skierowany do pracowników socjalnych. Został on omówiony przez Julię Bauer z Stiftung Digitale Chancen w Niemczech. Strategia projektu – jak stwierdziła prelegentka – opiera się na szczegółowej wiedzy i znajomości pracowników socjalnych, dotyczącej grupy docelowej oraz odnosi się do potrzeby wiedzy na temat korzystania z mediów cyfrowych w pracy socjalnej. Kolejna inicjatywa – „Certyfikacja szkół w zakresie bezpieczeństwa w internecie” w krajach Wspólnoty Niepodległych Państw – została omówiona przez Olhe Shved, reprezentującą Child Prostitution, Child Pornography and Trafficking of Children for Sexual Purposes na Ukrainie. Prelegentka przedstawiła zakres projektu (Białoruś, Rosja i Ukraina)¹⁷, zadania (wdrożenie polityki ochrony

¹⁴ Więcej informacji na stronie: www.sieciakinawakacjach.fdn.pl

¹⁵ Więcej informacji na stronach: www.facebook.com/fejsmen, www.youtube.com/fejsmen

¹⁶ Projekt „Social Web-Social Work” ma na celu poprawę wiedzy dotyczącej korzystania z internetu w ramach programu *Safer Internet*. Jest finansowany przez Komisję Europejską i realizowany z partnerami z Czech (Narodni Centrum Bezpečnejsiho Internetu, Czech Republic), z Litwy (Association Rural Internet Access Points), Polski (Fundacja Dzieci Niczyje) oraz Hiszpanii (Fundación Esplai), a koordynowany przez Stiftung Digitale Chancen z Niemiec. Czas trwania projektu to 24 miesiące – od maja 2012 r. do maja 2014 r. Więcej informacji na stronie: www.socialweb-socialwork.eu

¹⁷ Każdy kraj wybrał 10 szkół (5 w stolicy, 5 na przedmieściach), które wspólnie przeprowadziły wiele działań, w tym opracowały zasady korzystania z sieci, które zostały podpisane przez dzieci i rodziców. Przeszkolono łącznie 9600 dzieci, nauczycieli, rodziców i członków administracji.

dzieci w szkołach) oraz kluczowe elementy Certyfikacji (zapobieganie, ochronę, struktury wspierające oraz kontakty z rodzicami i społecznością). Wyniki testów narzędzi kontroli rodzicielskiej w internecie, przeprowadzonych w ramach projektu Komisji Europejskiej „SIP Bench II”¹⁸, zanalizowała Natalia Mielech, konsultant w INNOVA Europe w Brukseli. We wnioskach końcowych podkreśliła, że nie ma żadnych narzędzi technicznych gwarantujących 100% ochrony dzieci i młodzieży. Postulowała konieczność usprawnień technicznych. Problem spamu, czyli niechcianych wiadomości i przesyłek, przedstawił Przemysław Jaroszewski z NASK. Podjął próbę odpowiedzi na takie pytania jak: Czym jest spam? W jaki sposób trafia do odbiorcy? Kto na nim zyskuje, kto traci i w jaki sposób się bronić? Jakie mechanizmy wzbudzają zaufanie odbiorcy? Prelegent w swoim wystąpieniu wskazał na nieadekwatność istniejącej definicji spamu, trudności w egzekwowaniu przepisów prawa w przypadku popełnienia tego wykroczenia oraz łatwość w „omijaniu” istniejących regulacji prawnych.

Zdecydowanie inny charakter miało wystąpienie Julii Gursztyn i Zuzanny Polak z NASK, które przedstawiły założenia projektu edukacyjnego „Przygody Plika i Foldera w sieci”¹⁹. Atrakcyjna forma przekazu ma ułatwić dzieciom naukę bezpiecznych zachowań online, a nauczycielom pomóc w przeprowadzeniu ciekawych i atrakcyjnych zajęć.

W kolejnej, trzeciej sesji – *Nowe formy ryzykownych zachowań online wśród dzieci* – omówione zostały niektóre z problemów, z jakimi obecnie zmagają się dzieci i młodzież w internecie. Karl Hopwood z Wielkiej Brytanii, korzystając z wiedzy płynącej z doświadczeń helpline’ów zrzeszonych w sieci INSAFE, zwrócił uwagę na komercyjne wykorzystywanie najmłodszych internautów. Problem sekstingu został zanalizowany przez Naureen Khan, członka zarządu European NGO Alliance for Child Safety Online w Wielkiej Brytanii. Przedstawiła także wyniki autorskich badań²⁰, z których wynika, że seksting jest nierozzerwalnie związany z doświadczeniami offline. Był on inaczej doświadczany i rozumiany w zależności od pozycji społecznej, płci i klasy społecznej. Z badań wynika także, że nowoczesne technologie są tylko jedną z wielu możliwości doświadczenia seksizmu i mobbingu. Badania wskazują, że

¹⁸ Więcej informacji na stronie: http://ec.europa.eu/information_society/activities/sip/projects/filter_label/sip_bench2/index_en.htm

¹⁹ Powstał w 2010 r. w ramach projektu „Bądźmy bezpieczni w internecie”, realizowanego przez NASK oraz Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji. Na projekt składa się sześć filmów ze scenariuszem edukacyjnych zajęć interaktywnych. Bohaterami filmu są Plik i Folder, którzy poprzez swoje rozmaite przygody wprowadzają małego widza w wirtualny świat, uczą mądrego i bezpiecznego korzystania z komputera. Projekt adresowany jest do uczniów na poziomie edukacji wczesnoszkolnej, czyli z klas 0-III szkoły podstawowej.

²⁰ Badanie pilotażowe zostało przeprowadzone w dwóch śródmiejskich szkołach podstawowych w Londynie od czerwca do sierpnia 2011 r., wśród dzieci w wieku 8-10 lat, w 8 grupach jedнопłciowych. Zrealizowano także badania jakościowe: 20 studiów przypadku połączonych z wywiadami indywidualnymi oraz 10 wywiadów przeprowadzonych z pracownikami szkolnymi.

choć technologie mobilne mogą być użytecznym narzędziem dla młodych osób, ich użytkowanie jest powiązane z budowaniem hierarchii społecznej zarówno w świecie realnym, jak i wirtualnym, co może stanowić zagrożenie.

Nowe zjawiska pojawiające się w zgłoszeniach Helpline.org.pl, ich psychologiczne aspekty oraz propozycje reagowania na nie przez środowisko dziecka czy nastolatka – rodziców, opiekunów, nauczycieli, rówieśników oraz innych użytkowników sieci – zostały zreflowane przez Agnieszkę Nawarenko i Katarzynę Topolewską z FDN. Prelegentki podkreśliły, że w ostatnim czasie obserwuje się zmianę charakteru zachowań ryzykownych najmłodszych internautów oraz zdecydowany wzrost liczby przypadków związanych m.in. z rozsyłaniem swoich nagich zdjęć za pomocą poczty elektronicznej, aktywnym poszukiwaniem treści pornograficznych przez dzieci i młodzież, produkowaniem zdjęć i filmów prezentujących czynności seksualne oraz tworzeniem filmów propagujących działania mające na celu samouszkodzenie i autoagresję. Na podobny problem – strony pornograficzne w internecie dostępne także dla dzieci – uwagę uczestników Konferencji zwróciła Marta Wojtas z FDN. W swoim wystąpieniu prelegentka omówiła sposoby rozmowy z dziećmi o wspomnianych treściach, dokonała analizy zjawiska, popartej przykładami z praktyki Helpline.org.pl. Na nieco inny problem zwrócił uwagę Paweł Kolenda ze Związku Pracodawców Branży Internetowej IAB²¹. Omówił on wyniki badań na temat kultury wypowiedzi w globalnej sieci: *Internetowa kultura obrażania?* Najważniejsze konkluzje z badań: poziom debaty publicznej w polskich mediach jest ogólnie postrzegany przez internautów jako niski, na tym zaś tle internet wypada nieco lepiej. Tylko 1% badanych wyraził opinię, że zdarza im się obrażać innych, używać wulgaryzmów i przekraczać granice kultury. Wyniki badania pozwalają zatem skłaniać się do wniosku, że marginalnie występujące treści internetowe mają bardzo negatywny wpływ na ocenę całego medium.

Referaty wygłoszone w ostatniej sesji tematycznej, *Pozytywne treści online dla dzieci*, zawierały przykłady stron internetowych, aplikacji, serwisów i przeglądarek przeznaczonych dla najmłodszych internautów. Stanowią oni znaczną grupę użytkowników sieci. Z badań Megapanel PBI/Gemius, przeprowadzonych w październiku 2010 r., wynika, że dwie trzecie przedszkolaków (3-6 lat) korzysta z internetu częściej niż raz w tygodniu, a ich jednorazowa sesja w sieci trwa średnio 45 minut. Przegląd bezpiecznych stron poprzedził referat Thomasa Rathgeba, dyrektora Medienpädagogischer Forschungsverbund Südwest w Niemczech, będący prezentacją

²¹ Projekt badawczy „Internetowa kultura obrażania?“, zrealizowany w sierpniu i wrześniu 2011 r., był próbą oszacowania skali braku kultury wypowiedzi w sieci. W ramach projektu zrealizowano dwa badania. Pierwsze badanie przeprowadzono za pomocą ankiety skierowanej do samych internautów, drugie zaś stanowiła analiza treści, w ramach której pobrano próbkę wpisów internautów z trzech źródeł: serwisów społecznościowych, blogów oraz forów i komentarzy do artykułów na portalach. Więcej zob. <http://komentujnieobrazaj.pl/doktor/pawel-kolenda>

wyników badań „FIM” (Rodzina, interakcje i media)²² na temat korzystania z mediów oraz komunikacji w rodzinie. Wyniki tych badań pokazują poziom powszechnego dostępu do globalnej sieci wśród młodzieży w domu (97%). Kwestia użytkowania internetu i mediów jest regularnie tematem rozmów w rodzinach. Nadal jednak 19% rodziców uważa się za „mniej wykwalifikowanych” lub „nie wykwalifikowanych”. Stąd wydaje się wskazane inwestowanie w edukację medialną – zarówno wśród dzieci, jak i rodziców. Z jednej strony po to, by zwiększyć kompetencje medialne użytkowników, z drugiej – aby umożliwić im korzystanie ze wszystkich zalet nowoczesnych technologii. Kolejna prelegentka z Niemiec, dr Ulrike Behrens, ekspert jugendschutz.net, omówiła europejskie strony internetowe oraz inicjatywy utworzone z myślą o najmłodszych internautach. Są to m.in.: „Koalicja, by internet stał się lepszym miejscem dla dzieci” (Coalition to make the Internet a better place for kids) – 2012 r.; dokument Komisji Europejskiej dotyczący „Strategii dla lepszego internetu dla dzieci” (Strategy for a Better Internet for Children) – 2012 r.; „Moja strona startowa” (meine-startseite.de); „Pozytywne treści i usługi online dla dzieci w Europie” (POSCON), projekt zainicjowany przez UE w 2012 r.

Wiedzą na temat aplikacji dla dzieci oraz wskazówkami, jak wybrać te bezpieczne, podzielił się Remco Pijpers, współzałożyciel i kierownik holenderskiej fundacji Stichting Mijn Kind Online. Na wstępie scharakteryzował pokolenie Alpha, często określane Google Kids (dzieci urodzone po 2010 r.). Podkreślił, że znaczna część holenderskich dzieci pierwsze doświadczenia z internetem ma za sobą przed ukończeniem pierwszego roku życia. Omówił dziecięcą wyszukiwarkę internetową MyBee (www.mybee.nl) i inne aplikacje. Polskimi doświadczeniami podzielił się Andrzej Piękoś z FDN. Zaprezentował projekt edukacyjny Necio.pl, skierowany do dzieci w wieku 4-5 lat, poświęcony bezpiecznemu korzystaniu z internetu²³. Natomiast bułgarskie Centrum Programu *Safer Internet*, reprezentowane na Konferencji przez Luize Shaha b a z y a n opracowało wersję online broszury wydanej przez INSAFE *Graj i ucz się (Play and Learn)*. Na jej podstawie została stworzona strona internetowa z grami online, dostępna dla nauczycieli szkół podstawowych.

W sesji plenarnej – podsumowującej – zostały wygłoszonych pięć referatów. Najnowsze tendencje online w kontekście bezpieczeństwa dzieci przedstawiła Janice Richardson, doradca INSAFE w Belgii. Obok pozytywnych stron wskazała na zagrożenia związane z korzystaniem w bardzo wczesnym okresie życia z mediów

²² Badania zostały zrealizowane przez Medienpädagogischer Forschungsverbund Südwest i SWR (Südwestrundfunk). W 2011 r. przeprowadzono wywiady z członkami 260 rodzin (856 osób: 468 rodziców i 388 dzieci w wieku od 3 do 19 lat), w 181 rodzinach przeprowadzono analizę pamiętników. Badanie FIM uzupełnia badania serii KIM (dzieci + media, komputer + internet) i JIM (młodzież, informacje, multimedia), które od ponad dziesięciu lat dokumentują zachowania medialne dzieci i młodzieży w Niemczech.

²³ Zestawy edukacyjne można pobrać w wersji elektronicznej ze strony internetowej www.dzieckowsieci.fdn.pl

społecznościowych, usług lokalizacyjnych i komercyjnych, smartfonów i tabletów. Podkreśliła potrzebę wykorzystania nowych technologii w szkole oraz konieczność większej współpracy nauczycieli z rodzicami.

Szanse i zagrożenia związane z aplikacjami mobilnymi, a także pomysły na to, jak używać aplikacji, by podnieść świadomość korzystania z mediów, zwłaszcza w zakresie prywatności, omówił Stephan Stengel, reprezentujący clicksafe w Niemczech. Przedstawił, w jaki sposób aplikacje oferują użytkownikom – pokoleniu Z – zarówno szeroką gamę ciekawych usług (komunikacji, odnajdywania kierunku w terenie, robienia i przesyłania zdjęć, nabywania elektronicznych biletów albo do umieszczania wiadomości na Facebooku, Twitterze), jak i (często niezauważalny) wgląd w ich życie osobiste²⁴. Działania firmy Google Polska w zakresie bezpieczeństwa w internecie omówiła Marta Poślad. Przedstawiła trzy podstawowe elementy przyjętej strategii: narzędzia techniczne, współpracę z organami ścigania oraz działania edukacyjne. Problem nielegalnych treści w internecie z perspektywy doświadczeń zespołu Dyżurnet.pl²⁵ omówiła Martyna Różycka z NASK. Zreferowała najliczniejsze grupy zgłoszeń wpływających do zespołu oraz tendencje, jakim podlegają, podejmowane działania (kontakt z policją bądź innymi hotline'ami należącymi do stowarzyszenia INHOPE). Zwróciła uwagę na wzrastającą liczbę zgłoszeń związanych z seksualnymi nadużyciami wobec dzieci. Ostatnie wystąpienie, Agnieszki Wrzesień z FDN i Anny Rywczyńskiej z NASK, było podsumowaniem dwudniowych obrad oraz przedstawieniem najnowszej odpowiedzi edukacyjnej na zmieniające się wirtualne środowisko dzieci i młodzieży. A. Rywczyńska podkreśliła, że ogromnym wyzwaniem dla wszystkich podmiotów zajmujących się tematyką internetu i nowych technologii jest duża dynamika środowiska online oraz szybkość postępujących zmian. Obok zwalczania nielegalnych treści oraz pomocy dzieciom w sytuacjach zagrożeń online, główny nurt działań Polskiego Centrum Programu *Safer Internet* obejmuje przygotowywanie kompleksowej oferty edukacyjnej, służącej nauczycielom i innym profesjonalistom w pracy z najmłodszymi użytkownikami globalnej sieci. Wskazała na konieczność kształcenia cyfrowego obywatelstwa, czyli postaw pozwalających na odpowiedzialne i aktywne korzystanie z sieci. Badania przeprowadzone w ramach projektu EU Kids Online II wyraźnie wykazują, że poziom kompetencji medialnych determinuje korzyści, jakie młodzi ludzie będą w stanie osiągnąć wykorzystując internet.

²⁴ Aplikacje zainstalowane na smartfonach mają dostęp do wielu informacji w nich zawartych, wiele informacji osobistych jest przesyłanych bez szyfrowania lub są one kopiowane na zewnętrzne serwery, a i same aplikacje korzystają z danych, które nie są niezbędne do świadczenia oferowanych przez nie usług.

²⁵ Dyżurnet.pl działa od 2005 r. w NASK, jest częścią projektu *Safer Internet* współfinansowanego przez Komisję Europejską. Głównym zadaniem zespołu jest reakcja na zgłoszenia o treściach nielegalnych i szkodliwych publikowanych w internecie, przesłane przez anonimowych użytkowników.

*

Peter Drucker zauważył, że co kilkaset lat dochodzi do wyraźnego „rozgraniczenia” epok, gdyż w przeciągu kilku dekad społeczeństwo dokonuje reorganizacji sposobu widzenia świata, podstawowych wartości, struktur społecznych i politycznych. Po upływie pięćdziesięciu lat, a więc kiedy w życie wejdą dwa kolejne pokolenia, „jest to już inny świat, a ludzie wówczas żyjący nawet nie mogą sobie wyobrazić świata, w którym żyli ich dziadkowie i w którym przychodzili na świat ich rodzice”²⁶. Wygłoszone referaty wskazują, że jest to już inny świat, ze specyficznym stylem życia, a użytkowników nowych technologii określa się kolejno pokoleniem Y, pokoleniem Z czy też pokoleniem Alpha. Konferencja „Bezpieczeństwo dzieci i młodzieży w internecie” stworzyła okazję do wymiany myśli w gronie przedstawicieli różnorodnych dyscyplin i środowisk naukowych, którym bliska jest problematyka nowoczesnych technologii. Umożliwiła wieloaspektowe podejście do tytułowego problemu. Jak słusznie stwierdził Janusz Morbitzer²⁷, „szczególnie istotne jest, aby człowiek-twórca był panem technologii, nie dopuszczając do sytuacji własnego technologicznego zniewolenia. Kluczowym elementem kształtowania takiej postawy jest zachowanie równowagi między stroną techniczną i kulturową kształcenia informatyczno-medialnego. Jej brak jest jedną z głównych przyczyn uzależnień od mediów (internetu)”.

²⁶ P. D r u c k e r. *Spółczesność pokapitalistyczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN 1999, s. 9.

²⁷ J. M o r b i t z e r. *Człowiek w świecie technologii informacyjnych*. www.up.krakow.pl/ktime/ref2007/Morbit_2.pdf s.7 [27.09.2012].